

5 ta' Settembru, 1953.

Imhallee :

L-Onor. Dr. W. Hardng, B.Litt., LL.D.

Il-Pulizija *versus* Anthony Galea

**Traffiku — Kollizjoni — "Main Road" u
"Side Road".**

Il-fatt li driver ikun isug, minflok fuq iz-zellug tat-triq, kif iridu r-regolamenti, fuq il-"crown of the road", ma hux decisiv għas-soluzzjoni ta' kwistjoni dwar liema driver huwa l-aktiva ta' kollizjoni li tigi.

Id-driver li jkun diehel minn "side road" għal jo "main road" għandu certi doveri x'josserva, fosthom dak li jcedi għat-traffiku fuq il-"main road", li jesplora tajjeb il-"main road" qabel ma jidru.

fija, u dak li jmezzi "dead slow", u saħansitra jwaqqaf, b'ez u jkollhom jatterta ruħu li jista jgħroġ bla ħsara.

Il-"side road user" għandu wkoll jwagħod attent fil-"cross roads":

imma l-grad ta' diligenza li tinkompi lilu huwa ferm anqas.

Imma jekk il-provi juru li l-kawta prossima tal-kollizzjoni kienet unkomment-in-negligenza ta-"side road user", li bl-egħmil tiegħu rreżdu l-kollizzjoni inevitabili, il-"main road user" ma għandu ebda tort fil-kollizzjoni, avvolja hu kien qed isug il-karrozza fuq il-"green" tat-triq, minflok fuq ix-xellug tagħha kif jipprekrivur r-regolamenti.

Fuq l-imputazzjoni illi fit-28 ta' Frar 1953, għal xi s-sitta nieqes kwart ta' filgħaxija, saq motor car numru 1395 minn Għajn Tuffieħa Road, limiti ta' l-Imgarr, mhux fuq in-naħa tax-xellug tat-triq, naqas li jiefu l-prekawzjonijet meħ-tiegħa waqt li kien riesaq lejn kancuniera, u barra minn dan, minhabba nuqqas ta' għaqqal, traskuragni u inosservanza tar-regolamenti, habat ma' motor car numru 11833, u għamlilha ħsara għad-dannu ta' Francis Lepre, u għamel ħsara fil-motor car li kien qed isug għad-dannu ta' Francis Petroni, l-imputat, b'sentenza tal-Qorti. Kriminali tal-Maġistrati ta' Malta ta' l-20 ta' April 1953, gie misjub hati u kundannat għall-piena tal-multa ta' £5;

Trattat l-appell ta' l-imputat minn din is-sentenza, din il-Qorti, wara li ezaminat il-provi, irriflettiet;

Mill-kumpless tal-provi, partikolarment mix-xhieda tal-"park attendant" John Grima, terz diżinteressat, jidher illi l-imputat ma kienx qed iżomm max-xellug nett tat-triq ("on the extreme left hand side of the road"), kif irid ir-regolament nru. 63 tat-Traffic Regulations, imma kien qed isug għan-nofs tat-triq. Għalhekk, teknikament, appartij konsiderazzjonijet ohra, hu kiser ir-regolament citat; u l-ewwel imputazzjoni hi pruvata;

Mill-provi deher ukoll li l-imputat kien qed isug bi speed ta' xi 20 mil fis-siegħa. Tant anki juri t-tul tal-brake-marks, ta' 26 pied (ara Table tal-Ferrous Limited, 1940, publikata fil-kteb "Motor Claim Cases" ta' Bingham, p. 13); s'intendi, meta wiehed iqis li kien hemm xi żrar, peress li t-triq kienet għadha kemm giet imsewwija, u għalhekk ir-roti jiskid-

djaw u jtawlu t-*tkaxkara*. Issa, il-limiti ta' li speed f'lokali^{ta} simili, u għat-tip tal-karrozza, hu ta' 40 mil fis-siegħa; iżda skond ir-regolament nru. 59 ibidem, id-driver li jersaq lejn salib it-toroq għandu jsuq "at slow rate of speed". Verament it-tieni imputazzjoni ma hi^x miġjuba taht ir-regolament numru 59, imma taht ir-regolament numru 64, li jgħid illi "the driver of any motor vehicle, whether on a major or a minor road, shall at all times exercise due care, and shall take all necessary precautions at any road junction". Issa, fil-kum-pless tač-čirkustanzi tal-każ ma jidherx li l-imputat ivvijola "dan" ir-regolament, għax il-provi juru li hu daqq il-horn meta resaq lejn l-"intersection", u li speed tiegħu kien nofs dak li hu permess mir-regolamenti. Għalhekk din it-tieni imputazzjoni ma tidherx li hi sostanzjata;

Kwantu għall-imputazzjoni l-oħra (it-tielet waħda), ta' hsara involontarja taht l-art. 342 Kap. 12, din tirriżolvi ruhha fl-indaġini jekk l-imputat kellux htija fil-kolliżjoni li saret. U-fatt li hu kien, minflok fuq ix-xellug nett tat-trieq, kif iridu r-regolamenti, fuq il-"crown of the road", mhux fatt dečiziv għal dan il-pont; mhux biss għax "on a clear highway it has been frequently held that a car need not keep to the left side of the road" (Ara Gibb, Trial of Motor Car Accident Cases, sec. 32), imma anki għaliex hu prinčipju fundamentali illi "violation of the rule of the road is not conclusive evidence of negligence. Such a violation will not bar a party's recovery, unless it was the proximate cause of the injuries" (ibidem, sec. 34);

Issa mill-provi deher illi d-driver l-ieħor, Braithwaite, kien tiela mit-trieq ta' Military Bay, trieq sekondarja. li qeghedha angolu rett mal-"main road" ta' Għajn Tuffieħa, mnejn kien għaddej l-imputat. Deher ukoll li Braithwaite, li kien qed isuq bi speed qawwi, minflok ma rrallenta u kwaži zamm qabel ma hareg għall-"main road", baqa' hiereg bħal li kieku xejn u daħal fil-karrozza ta' l-imputat. Ix-xhud John Grima, il-"park attendant", xhud, kif ga nġad, spreġudikat, u dippju' ta' esperjenza fis-sewqan, qal li l-car ta' Braithwaite telgħet timxi kemm tiffaħ. L-istess Braithwaite ammetta li hu ma esplorax it-trieq principali qabel ma hareg fiha. Ma

tantx huma kredibili dawk li kienu rekbin miegħu, li, evidentement influwenzati b'dak li l-Imħallef Mc Cardie sejjah "esprit de voiture", qalu aktar milli qal l-istess driver Braithwaite fix-xhieda tiegħu;

Hawn jidhol, għalhekk, il-pont importanti tad-drittijiet tal-"main road user", u ta-"side road user", li jiffirma argument ta' spiss fil-gurisprudenza u d-dottrina;

Fid-dottrina ngliza (ara The law of Collisions on Land — Andrew Dewar Gibb, 1932 Edition, page 101; ara wkoll "The Law relating to Motor Cars" ta' Mahaffy and Dodson, 1929 edition, p. 77; u Charlesworth, The Law of Negligence, 1947 edition, pp. 84-85) huma citati deċiżjonijiet tal-Qrati Skoċċiżi (Court of Session) li huma "loci classici" in materja, eġoè Mac Andrew v. Tillard, 1909, S.C. 78; Robertson v. Wilson, 1912, S. C. 1276; Mc Allister v. Glasgow Corporation, 1917, S. C. 430; M'Wair v. Glasgow Corporation, 1923, S. C. 397; Hutchinson v. Leslie, 1927, S. C. 95. Ir-riassunt ta' dawn id-deċiżjonijiet jista' jsir fil-principji li sejrjn jingun enunċjati testwalment:—

1. "A driver approaching a main road from a side road must have his vehicle under such control as to be prepared for any traffic encountered there (Mc Andrew v. Tillard, supra). When coming from a side road into a main road, the driver of a vehicle should select such a moment as will allow him to enter the main road with safety" (Charlesworth, supra);

2. "It is the duty of side road traffic to give way to traffic proceeding along the main road" (Robertson v. Wilson, supra);

3. "Caution from the main road user is also called for at these junctions" (ibidem). Ara wkoll Charlesworth, supra, li jgħid:— "But whilst there is this duty on vehicles coming from the side road, it is also the duty of vehicles on the main road approaching a side road to do so with caution";

4. "The duty of a driver whose course is calculated to disturb the ordinary stream of traffic on a road is of a higher order. The more risky and difficult the manoeuvre is, the greater the duty incumbent on the driver. In the sense,

therefore, that turning out of a side road into a main road is more difficult than continuing a main road, the side road's driver is higher" (M'Nair v. Glasgow Corporation, and Hutchinson v. Leslie, supra);

5. "The actual precautions called for in any particular situation are a practical question, and depend on the facts of the particular situation (M'Nair v. Glasgow Corporation, supra);

Fermati dawn il-principji dottrinari u ġurisprudenzjali, Skoċċiżi u Inġliżi, huwa importanti li jiġi eżaminat is-sistema tal-Liġi Maltija;

Dan hu preċiżament dak li ġie espost superjorment. Infatti fir-Regolamenti tat-Traffiku nostrali jingħad hekk:— Reg. 64 — "Major road is one where all traffic going over it has the right of way, and traffic on all other roads converging into it shall give way to that on the road referred to above; provided, however, that the driver on any motor vehicle, whether on a major or minor road, shall at all times exercise due care, and shall take all necessary precautions at any road junction". Reg. 68 — "The driver of a motor vehicle proceeding from a minor into a major road is to give way to traffic on the major road";

Lanqas għandu jintnesa illi fil-"Highway Code" hemm din ir-regola:— "Proceed with special care when coming from a minor road into a major road, and give way to traffic on the major road. Unless you have a clear view of the major road in both directions, stop just before entering the carriage way of the major road";

Għandu jingħad ukoll illi, għalkemm il-"Highway Code" ma hu x liġi, imma biss, kif kien esprima ruhu l-Ministru Hore Belisha fil-"Foreward", "A Standard of Conduct for the Road", eppure d-dispożizzjonijiet tiegħu huma aċċetati fid-dottrina u fil-Qrati; u hawn Malta ġew dejjem segwitji, molto pjù li l-awtoritajiet kienu hadu anki hsieb li jagħmlu traduzzjonijiet tiegħu bil-Malti għad-drivers mhux familjari ma' l-ilsen Inġliż. Del resto, kif qal l-istess Ministru fuq imsemmi, id-dispożizzjonijiet tiegħu huma l-frott ta' l-esperjenza, l-aħjar u l-aktar vasta;

Għalhekk, fis-sistema Malti, is-"side road user" għandu l-obligu li jcedi għat-traffiku fuq il-"main road", għandu l-obligu li jespjora tajjeb il-"main road" qabel ma jgħorog fha, għandu l-obligu li jimxi "dead slow" u saħansitra jwaqqaf biex u sakemm jaccerta ruħu li jista' jgħorog bla ħsara. U l-"main road user" ukoll għandu joqgħod attent fil-"cross roads"; imma l-grad ta' diligenza li tinkombi lilu hu ferm anqas, għax hu ma jkunx qiegħed jiddisturba l-kors tat-traffiku, imma jkun miexi fuq triq dritta;

Issa, f'dan il-każ, Braithwaite hareġ minn triq, li hija indubbjament "side road", għal gewwa triq li hi indubbjament "main road", bla ma ha ebda prekawzjoni ta' rejn u b'mod perikoluż. Infatti, il-preponderanza attendibili tal-provi, u l-istess karattru tal-kollizjoni, juru li hu hareġ bla ma daqq il-horn, bi speed qawwi, u bla ma esplora bl-ebda mod il-"main road";

Hu ma ra bl-ebda mod jekk setax jidhol fil-"main road" bla ħsara, ma saqx "dead slow" kif imissu jagħmel biex jespjora l-"main road", imma qabel u dahal fha bi speed qawwi u kkaguna l-kollizjoni. Il-kliem ta' Lord Dunedin fil-kawża fuq citata MacAndrew v. Tillard, 1909, S.C. 78, huma singolarment adatti għall-fattispedje prezenti. Hu qal:— "The driver knew that he was going to cross at right angles to a very frequented and main thoroughfare; and if there is one rule more than another that it is necessary to lay down for the practical conduct of traffic, it is that it is the business of those who are on the cross road and going to cross the main road to look out when they enter the main road, and to give way to all traffic which is coming along the main road....." Il-fattezzi topografi ta' din il-lokalità partikolari kienu jimponu aktar u aktar grad kbir ta' attenzjoni fuq Braithwaite. Kif jidher mill-iskizz fol. 8 u mill-provi, is-"side road" hu angolu rett mal-"main road", u kwindi l-ata tal-ħrug fuq il-"main road" bilfors huwa att brusku; li jeżigi prudenza kbira fis-sewqan. Dippij, il-hitat huma għolja talment li jagħmlu l-vizwali laterali diffiċili, u għalhekk hemm f'żonn li wieħed jieqaf "dead slow" qabel ma jgħorog, biex jara jekk it-triq hijiex libera. Minbarra hekk;

it-triq prinċipal hi dejqa (f'dak il-post hi xi hmistax-il pied), u għalhekk il-"main road user" ma għandux "chance" li evita billi jisswevja, apparti s-"sudden emergency" li jinsab fha;

Il-fatt li l-appellant kien fuq il-"crown" tat-triq, min-flok fuq ix-xellug, ma għamel ebda differenza; għax pied jew inejn l-hemin, listess il-habta kienet issir. Is-sewqan ta' l-appellant b'20 mil fis-siegħa fejn il-limiti permess huwa ta' 40 ma jistax jissēj' aft' zejjed, u l-appellant daqq il-horn. Kollox juri illi l-kawża prossima tal-kollizzjoni kienet unika-ment dik li Braithwaite hareg bla ma ta każ ta' ebda kaw- tela, kontra l-ligi, u kontra l-bonsens tas-sewqan. B'dak l-att tiegħu rrenda l-kollizzjoni inevitabili; għax kif bi ktiem ċari, jekk mhux legali, qal ix-xhud Grima, "f'dak il-post, jekk wiehed ma jcedix lill-iehor, jaħbtu żgur";

Jista' jżjed illi l-provi juru wkoll (ara, fost oħrajn, xhieda tas-Surgent tal-Pulizija Micallef), illi Braithwaite implicitament ammetta t-tort tiegħu, għax in prinċipju aċ-ċetta li jhallas l-ispejjeż tal-karrozza ta' l-appellant, għal li ma jaqbelx fuq il-"quantum". Certament jista' jkun hemm każijiet fejn diskors simili ma tantx jiswa, b'hal, per eżem- pju, meta wiehed ikun qed jibza minn xi vjożenża da parti tad driver l-iehor, jew ikun taht xi impressjoni hażina. Im- ma ma jidherx li dan kien il-każ; għax kien faċili għal Braithwaite jirrealizza li l-habta saret għax huwa hareg fil- "main road" f'daqqa waħda;

Għalhekk l-appellant ma kellu ebda tort fil-kollizzjoni; u t-tielet imputazzjoni ma hi iex sostnuta;

Għal dawn il-motivi iddeċidi:

Billi tilqa' l-appell, fis-sens li tirtiforma s-sentenza ap- pellata billi tikkonfermaha filli sabet l-appellant hati ta' l- ewwel imputazzjoni, li ma saqx fuq ix-xellug tat-triq, u tik- kundannah għal dik il-kontravvenzjoni l-ammenda ta' tliet xelini; iżda thassar is-sentenza appellata fil-bqija, billi tid- dikjara lill-imputat mhux hati tat-tieni u tat-tielet imputaz- zjoni, u tordna li jigi minnqom liberat.